

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport

Številka: 001-08-1/2021/7
Ljubljana, 22. 4. 2021

EPA 1734-VIII

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na podlagi 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20 in 123/20) sprejela

M n e n j e

k Predlogu resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP21–25)

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na 35. redni seji, 22. 4. 2021, obravnavala Predlog resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP21–25), ki jo je Vlada predložila v obravnavo v Državni zbor.

Komisija predlog resolucije **podprla**.

Komisija se je seznanila z vsebino in namenom Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (v nadaljevanju: resolucija). Resolucija je pomemben strateški dokument, ker zagotavlja stroki in politiki trdno podlago za premišljeno in sistematično usmerjanje jezikovne situacije v družbi. Osredotoča se na področja jezikovnega izobraževanja in jezikovne opremljenosti, na splošno jezikovno kulturo in jezikovno krajino, zakonodajne in druge pravno-veljavne dokumente slovenske jezikovne politike. V splošnem resolucija sledi tudi jezikovnim usmeritvam Strategije razvoja Slovenije 2030, to je zagotovitev kakovostnega jezikovnega življenja za vse. Resolucija naslavlja nekatere izzive, ki sta jih prepoznala tako stroka kot politika. Stanje, vplivi in učinki jezikovne politike se izrazito kažejo v jezikovni kulturi in jezikovni krajini države. Zakonodaja, ki ureja javno rabo slovenščine, je premalo zavezujoča in učinkovita, mestoma nejasna, dopušča različne interpretacije. Povečati je treba nadzor in ukrepanje pristojnih inšpekcijskih služb, obenem pa okrepiti ozaveščanje o pomenu in vlogi javne rabe slovenščine, še zlasti v javnih medijih. Resolucija izpostavlja jezikovno izobraževanje kot kompleksno področje jezikovne politike: v usklajeno celoto povezuje slovenščino kot prvi jezik v Sloveniji, slovenščino kot prvi jezik po svetu, slovenščino kot drugi jezik, jezike italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti, jezike pripadnikov različnih manjšinskih etničnih skupnosti, jezike priseljenskih skupnosti, tuje jezike, osebe s posebnimi potrebami in prilagojenimi načini sporazumevanja, jezik v visokem šolstvu itn. Pri tem je nujno sodelovanje vseh relevantnih deležnikov na tem področju s ciljem zagotavljanja enakopravne družbene participacije za vse govorce, tudi z medkulturnega vidika. Na področju jezikovne opremljenosti resolucija prepoznava izzive, na katere je nujno hitro in učinkovito ukrepanje. Razvoj informacijskih in komunikacijskih tehnologij ustvarja globalizirano okolje, v katerem bi lahko zaradi

zaostanka pri tehnološkem razvoju posamezni jeziki postali manj privlačni in konkurenčni in s tem dolgoročno ogroženi. Zato mora biti tudi slovenski jezik čim bolj prisoten na svetovnem spletu, razviti mora sodobne digitalne vire in jezikovnotehnološka orodja. Slovenščina je notranje celovit, družbeno in strukturno neokrnjen ter razvojno odprt jezik. Država mora še naprej zagotavljati uporabo in razvoj slovenščine na vseh področjih javnega življenja znotraj slovenske države, na območjih, kjer živijo slovenske skupnosti v sosednjih državah in izseljenci, ter v ustreznih evropskih in mednarodnih okvirih. Zagotoviti mora, da se državljani in vsi prebivalci lahko vključujejo v sporazumevalne procese, ki jim omogočajo enakopravno sodelovanje v državni in mednarodni skupnosti, pridobivanje in menjavo znanja ter izpolnjevanje osebnih, poklicnih in kulturnih potreb. Cilj jezikovne politike je oblikovanje skupnosti samostojnih govorcev z razvito jezikovno oz. sporazumevalno zmožnostjo v slovenščini, kakovostnim in učinkovitim znanjem drugih jezikov, z visoko stopnjo jezikovne samozavesti in ustrezno stopnjo pripravljenosti za sprejemanje jezikovne in kulturne različnosti. Komisija ugotavlja, da je ocena sredstev pri posameznih ukrepih pripravljena na podlagi poročil realizacije preteklega nacionalnega programa. Predlog resolucije ne uvaja konkretnih zavez z neposrednimi finančnimi posledicami za državne proračune v obdobju njene veljavnosti, temveč predstavlja ocene potrebnih dodatnih finančnih sredstev za izvedbo predvidenih ukrepov, s katerimi naj bi zagotovili doseganje v njej postavljenih ciljev. Temeljni vir financiranja dejavnosti je v deležu rednih proračunskih sredstev za delovanje posameznih ministrstev in vladnih služb. Za izvedbo resolucije bodo finančna sredstva natančno opredeljena v letnih finančnih načrtih in načrtih dela, področnih strategijah, programih in akcijskih načrtih nosilcev ter drugih sodelujočih. Komisija pričakuje, da bodo nosilci posameznih ukrepov v obdobju veljavnosti te resolucije, upoštevajoč zaveze in prioritete, zagotavljali primeren obseg finančnih sredstev za njihovo izvajanje v okviru državnih proračunov ter si prizadevali za namenska evropska sredstva. Del sredstev za uresničevanje ciljev resolucije je predviden tudi v okviru javne službe zavodov s področja vzgoje in izobraževanja in ni posebej ovrednoten.

Komisija je bila seznanjena, da je pri oblikovanju resolucije sodelovalo tudi pristojno ministrstvo za izobraževanje in znanost. Pristojno ministrstvo ocenjuje, da je dokument pomemben z vidika ohranjanja in razvoja slovenskega jezika ter ohranjanja znanstvene odličnosti, vpeto v mednarodni kontekst, in razvoja slovenščine kot strokovnega in znanstvenega jezika.

Komisija se je seznanila tudi s stališčem Lektorskega društva, ki je že ob nastajanju besedila resolucije poudarilo, da je treba v okviru nacionalne jezikovne politike poskrbeti za ureditev dejavnosti lektoriranja in jezikovnega svetovanja na vseh možnih ravneh, saj je to pomemben dejavnik pri sooblikovanju slovenske jezikovne krajine, zlasti pa slovenščine v javnosti. Ker jezikovno svetovanje ni institucionalizirano v slovenistiki, čeprav je njegova primarna naloga skrb za jezikovno kulturo, ni institucionalizirano niti okolje, v katerem delujejo jezikovni svetovalci/uredniki in lektorji, kljub temu da je izjemnega pomena za kulturo in družbo ter ga potrebuje tudi gospodarstvo. V resoluciji je to le delno upoštevano. Konzorcij lektorskega, prevajalskih in tolmaških društev je v Beli knjigi o prevajanju 2018 zbral posnetek stanja na področju dejavnosti specializiranih jezikovnih uporabnikov. Vendar pa resolucija, ki sicer omenja jezikovno opremljenost in predvideva v obliki ukrepa jezikovno usposabljanje javnih uslužbencev, nikjer ne omenja systemske skrbi

za specializirane jezikovne uporabnike, ki so večinoma razpršeni zunaj institucij, prepuščeni prekarnosti in lastni invenciji. Zato je nujna raziskava o vplivu prekarizacije in nereguliranosti specializiranih jezikovnih uporabnikov, praktikov (lektorji, jezikovni svetovalci, prevajalci, tolmači, jezikovni uredniki), na podobo standardne slovenščine. Na tej podlagi bi se potem oblikovale sistemske rešitve za usposabljanje in vseživljenjsko jezikovno izobraževanje za te poklicne profile. Izobraževanje se za zdaj izvaja izključno za sodne tolmače, za preostanek stroke pa bolj ali manj stihijsko skrbijo društva ali celo komercialni ponudniki, pri čemer ni nadzora nad kakovostjo izobraževanja.

Komisija se je seznanila z mnenjem Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, ki pozitivno ocenjujejo vključenost slepih in slabovidnih v resolucijo kot bralcev, obenem pa so izpostavili nekaj izzivov, ki bi jih bilo treba še nasloviti. Med drugim bi bilo treba pri različnih kulturnih razpisih zagotoviti posebno klavzulo o dostopnosti publikacij slepim in slabovidnim. Finančna sredstva za prilagajanje knjižnih naslovov oz. publikacij v oblike, dostopne slepim in slabovidnim, so zagotovljena le za pretvorbo 7 % knjižne produkcije na trgu. Resolucija sicer omenja razvoj jezikovnih orodij, a v zvezi opozarjajo, da je zanje poleg razvoja pretvornikov v obliko, ki jo omogočajo tudi posebni pretvorniki bralnikov ekranov in ostalih mobilnih aplikacij, pomemben razvoj orodja, s katerimi se lahko manipulira s tehničnimi aparati ne prek senzorjev, ampak z govorom. Resolucija bi torej morala več pozornosti nameniti razvoju govornih orodij. Zveza opozarja tudi na problematiko dostopnosti šolskih gradiv za slepe in slabovidne otroke, ki so vključeni v inkluzivno izobraževanje. To vprašanje ni sistemsko urejeno in zato posledično ni financirano sistemsko, problemi dostopnosti do učbenikov, delovnih zvezkov in ostalih gradiv zveza sproti rešuje s pristojnim ministrstvom. Resolucija tudi ne omenja pripomočkov za dostopanje do slovenskega jezika, ki so sicer kot medicinsko tehnični pripomočki opredeljeni v zakonodaji in so za slepe in slabovidne bistvenega pomena.

Komisija se je seznanila z vključenostjo Društva za jezikovno tehnologijo v nastajanje resolucije, ki združuje vse, ki se z raziskovalnega, pedagoškega in uporabniškega vidika ukvarjajo z jezikovnimi tehnologijami s poudarkom na slovenskem jeziku. Komisija se strinja z oceno društva, da je preživetje slovenskega jezika v hitrorastočem digitalnem okolju izrednega pomena in je obenem dolgoročno usodno pomembno za slovensko identiteto. Društvo izpostavlja, da v resoluciji manjka opredeljen odnos do vpetosti slovenskega jezika v korporativna svetovna spletna orodja, kjer je treba na nacionalni ravni spodbuditi razvoj ustreznih digitalnih platform v podporo slovenskemu jeziku – s tem se ukvarja tudi projekt Razvoj slovenščine v digitalnem okolju.

Člani komisije so v razpravi poudarili pomen ohranjanja in razvijanja slovenskega jezika po vsej izobraževalni vertikali. Pomemben je odnos do slovenskega jezika tudi na visokošolskih zavodih prek študijskih programov in na ravni vzpostavljanja meril za habilitacijo. Tako na visokošolskih kot na raziskovalnih institucijah je treba prispevati k razvoju slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika, ki je eksistencialno povezan z ohranjanjem slovenske nacionalne identitete in razvojem slovenske družbe v prihodnosti. Za razvoj slovenskega jezika kot svetovnega jezika je nujna podpora slovenščini na tujih univerzah z izobraževanjem slovenskih profesorjev in lektorjev, hkrati pa tudi podpora slovenskim jezikovnim programom za tuje študente, ki študirajo na slovenskih univerzah oz. visokošolskih zavodih.

Komisija se pri tem zaveda, da prav vloga slovenskega jezika na visokošolskih institucijah predstavlja velik izziv za oblikovalce in odločevalce jezikovne politike oz. zakonodaje. Komisija ocenjuje, da je tudi stopnja državne suverenosti odvisna od prizadevanja za ohranitev in razvoj nacionalnega jezika oz. tudi od jezikovne raznolikosti, ki dodatno krepi suverenost in integriteto države. Pomembno je podpreti tudi vpetost slovenskega jezika v znanost, kjer je s pomočjo naprednih tehnologij mogoče razvijati visoko kakovostne in učinkovite jezikovne produkte, ki slovenskemu jeziku omogočajo preživetje v sodobnem digitalnem svetu.

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik komisije Branimir Štrukelj.

Predsednik
Branimir Štrukelj, l.r.